

חשיבה מסדר גבוה

לקטה ועבדה

רונית קציר, מדריכה במחוז ירושלים בתחום שפה (חינוך לשוני) וחשיבה

רציונל :

אחד היעדים המרכזיים במחוז ירושלים ומנח"י בשנת הלימודים תשע"ד הוא **קידום אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה בתהליכי ההוראה**. החינוך המיוחד מצטרף למגמה זו ומתאים אותה לאוכלוסיית הלומדים.

מיומנויות המאה ה 21

שלהי המאה העשרים הביאו עמם התפתחויות טכנולוגיות שגרמו לשינויים מהותיים בכל שטחי החיים. תהליך זה, משפיע על התרבות האנושית במגוון רחב של נושאים ותחומים כמו : אופני התקשורת, חילופי המידע וחשיפה למידע, תרבות הפנאי, כלכלה ועוד.

מערכת החינוך אינה מנותקת מתהליכים אלה. יש לבחון את תפקידו של בית הספר לאור השינויים הנ"ל ולהקנות ללומדים במאה ה-21 מיומנויות נוספות שתאפשרנה להם השתלבות בחברה, בעידן החדש.

עיסוק מגבר בחשיבה מסדר גבוה מהווה פן אחד מבין תחומים נוספים שיש לתת עליהם את הדעת בהקשר זה.

גישת מיזוג החשיבה

מיומנויות, תוכן, תהליכי חשיבה

מה מוביל? איך לשלב?

הוראה באמצעות חשיבה

שימוש בשיטות המקדמות
חשיבה לצורך שיפור ההבנה
בתחום התוכן.
לדוגמא: למידת חקר, ניתוח אירוע
או דמות.

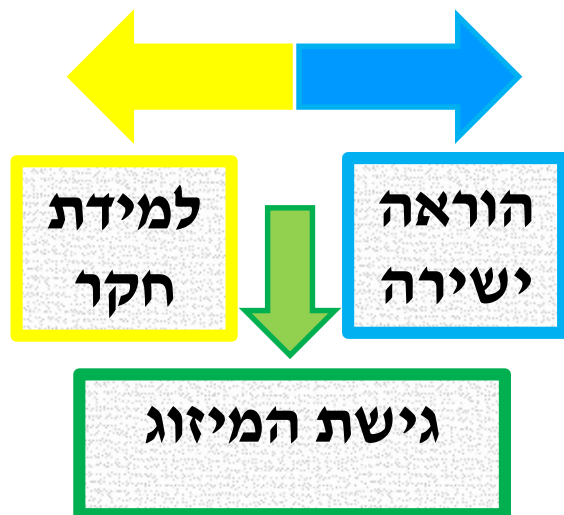
הוראה ישירה של חשיבה

הוראה ישירה של תהליכי
חשיבה, מחוץ להקשרי תוכן.
לדוגמא: העשרה אינסטרומנטלית

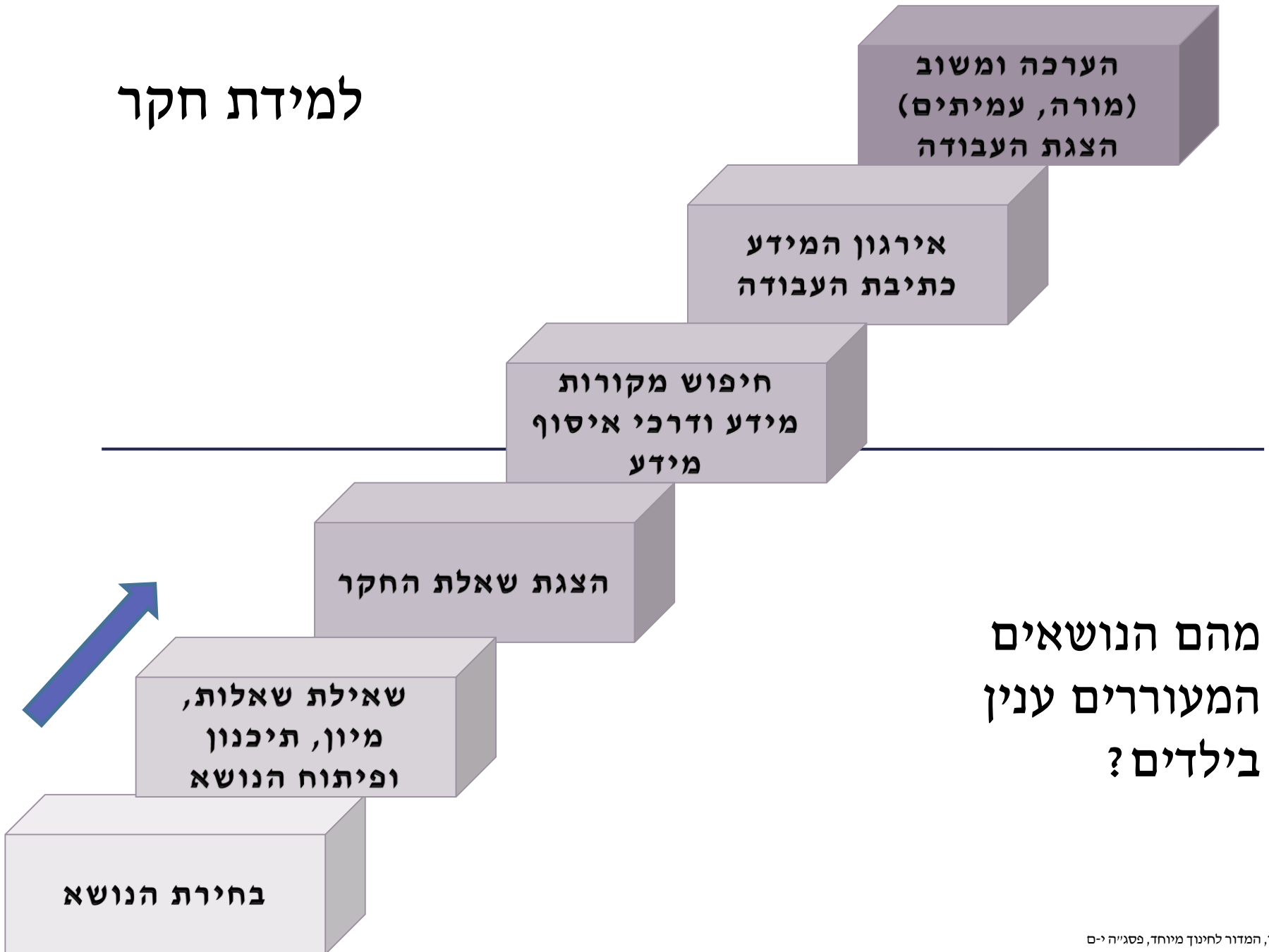
גישת המיזוג

מיזוג תהליכי חשיבה באופן סדור ומפורש בתכנים הנלמדים.
תכנית הלימודים מהווה נדבך ראשוני של תוכן ומיומנויות,
שעל בסיסו ולתוכו נבנים תהליכי החשיבה

למידת חקר

למידת חקר

אסטרטגיות חשיבה

האם קימת היררכיה
בהתפתחות ובהוראה
של אסטרטגיות אלה?

”מניפת” אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה

קישור אל המסמך השלם באתר המדור לחינוך מיוחד (מרכז פסג”ה, ירושלים)

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortalStorage/a/1/09/22/75-EXfxeXYuyz.pdf>

תהליכי חשיבה הם תהליכים מרכבים ועשירים, כמו הבניית מושג, למידת חקר, פתרון בעיות וכד'. ביצועם כרוך בהפעלה משולבת של מספר אסטרטגיות חשיבה. אסטרטגיות החשיבה הן אבני הבניין של תהליכי החשיבה.

הוראה יעילה של אסטרטגיות אלה מתרחשת בתוך הקשר.

לדוגמא:

אסטרטגיות חשיבה

הוראת אסטרטגיות חשיבה אינה מחוייבת לסדר הירארכי
בחירת אסטרטגיה להוראה הינה תלוית הקשר תכני ותלוית צרכי התלמידים

חשיבה מסדר גבוה

פירוט מספר אסטרטגיות,
תוך הדגשת השימוש ב"שפת החשיבה"

מיון: קיבוץ פריטים ע"פ תכונות משותפות, לצורך יצירת תוצר חדש או הבנה חדשה

מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל אסטרטגיה זו?	"שפת החשיבה"
להתבונן ולהבחין בשונות או בדימיון שבין פריטים	להתבונן ■
למיין פריטים על פי קריטריון תיאורי (גודל, צורה, צבע, חומר, מרקם) למיין פריטים על פי קריטריון פונקציונאלי וקטיגוריאלי	למיין ■
לזהות מאפיינים משותפים לצורך יצירת קבוצה לתת שם או הגדרה מכלילה לקבוצה	לארגן ■
לשייך פריטים לקבוצה לזהות יוצא דופן	לקבץ ■
ליצור קבוצות שונות, על סמך דרכי מיון שונות, מתוך אותו מקבץ של פריטים	להגדיר ■
למיין פרטי מידע על פי קריטריונים שונים ומנקודות מבט שונות	
ליצור הכללה והיסק על סמך קבוצת נתונים	

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

- **קופסת מיון** – מיון פריטים אל תוך קופסה המחולקת למחיצות. מיון על פי הגדרה נתונה מראש על ידי גננת/מורה או על ידי התלמידים. מיון אותה קבוצת פריטים (חפצים או מילים) על פי מספר הגדרות. מיון למספר הולך וקטן של קבוצות ותת קבוצות. תלמיד ממין – תלמיד אחר מזהה מהי ההגדרה על פיה נעשה המיון. זיהוי פריט יוצא דופן. הגדרה למה פריט זה לא שייך לקבוצה.
- לפניך קבוצת מספרים: 2, $\frac{1}{2}$, 32, 43, 4, $\frac{1}{4}$ מיון את המספרים בדרכים שונות.
- מה לא שייך לקבוצה ולמה? 1, 5, 16, 6 (ציין אפשרויות שונות למציאת יוצא דופן)

מגש למיון

השוואה: זיהוי הדמיון והשוני הקיים בין שני מרכיבים ויותר

"שפת החשיבה"	מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל אסטרטגיה זו?
■ מתאים ל ...	להבין את מטרת ההשוואה
■ לא שייך	להתבונן ולהתאים חפצים זהים זה לזה ולהבחין בשווה ובדומה בין פריטים שונים להכיר בשוני כחלק מהשוואה
■ יוצא דופן	למיין חפצים על פי קריטריון תיאורי (גודל, צורה, צבע, חומר, מרקם) למיין חפצים על פי קריטריון פונקציונאלי וקטיגוריאלי
■ להשוות	למצוא יוצא דופן
■ כמו ש ...	ליצור תבחינים (קריטריונים) להשוואה
■ בשונה מ ...	להסיק מסקנות וליצור הכללות בעקבות עריכת השוואה

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

■ מה משותף ל ... (שני ילדים/לשני בתיים) ומה שונה?

■ באילו תבחינים ניתן להשוות בין בעלי חיים?

■ מה יותר כבד, ק"ג נוצות או ק"ג ברזל? הסבר את תשובתך

■ מה הדומה ומה השונה בין חצי כוס סוכר וחצי כוס מלח או חצי כוס סוכר

וחצי חפיסת שוקולד?

■ מה ההבדל בין לוח הכפל ללוח המאה?

על פי אילו תבחינים תוכלו להשוות בין שני הלוחות?

■ ערכו השוואה בין הישוב שלכם בשנת 1960 לבין הישוב כיום.

השתמשו בתבחינים ... הוסיפו 2 תבחינים נוספים להשוואה.

מה למדתם מהשוואה זו?

■ השוו בין הדיווח של עיתון א' לבין הדיווח של עיתון ב' באותו נושא.

■ אספו ספרי ילדים שונים העוסקים בדמות האריה. אפיינו את דמותו של

האריה בכל אחד מהספרים. ציינו במה האריות שבסיפורים דומים ושונים זה

מזה.

השוואה בין דמויות (מוחשיות, ספרותיות ...)
מה דומה ומה שונה ?

הבנת רצף של תהליך: היכולת לארגן פריטים וידע בסדר קבוע ע"פ חוקיות

"שפת החשיבה"

מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל אסטרטגיה זו?

■ בהתחלה ...	זיהוי וחזרה על רצף פעולות במסגרת תרחיש יומיומי (לדוגמא, התארגנות לארוחת בוקר)
■ אחר כך	זיהוי וחזרה על רצף תנועות במרחב או רצף צלילים
■ ולבסוף	זיהוי וחזרה על רצף מצטבר על פי תכונות פיזיות תוך התייחסות למשתנה אחד או יותר (צבע, צורה, גודל).
■ הכי קטן	זיהוי החוקיות (הסקת החוקיות) שבדגם והמשכת הדגם
■ יותר גדול	מסירת רצף של חוויה או התרחשות יומיומית באמצעות אייקונים, בשפה הדבורה ובשפה הכתובה
■ ראשון, אחרון	מסירת רצף סיפורי באמצעות אייקונים או תרשים מארגן מידע בשפה הדבורה והכתובה
■ מוקדם, מאוחר	זיהוי, שיחזור ומסירה של רצף תהליכי בתחום לימודי (לדוגמא רצף היסטורי, ניסוי מדעי, תהליך בחירות וכד')

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

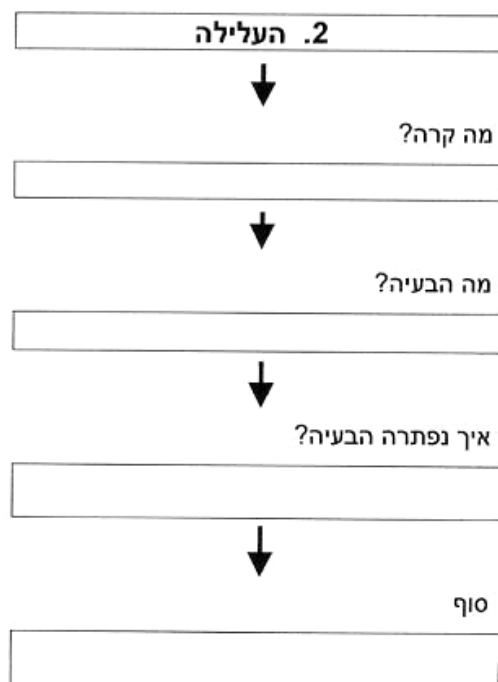
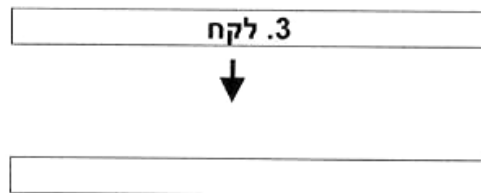
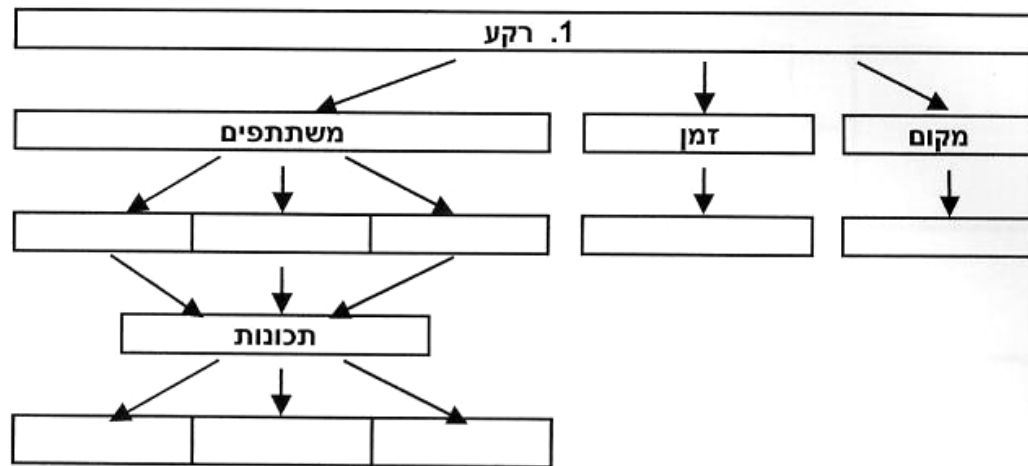
- **בנית רצף של דגם נתון תוך התייחסות לצבע, צורה, גודל**
- **בנית רצף על פי חוק לוגי (מקטן לגדול, בדילוגים של ...)**
- **הבנה ושיחזור של רצף סיפורי באמצעות מארגן גרפי**
- **הבנה ושיחזור של רצף התרחשות (הכנת ארוחת בקר)**
- **הבנת סדר תהליך (לדוגמא מילוד לבוגר, מזרע נובט לפרי בשל)**
- **הבנת רצף תהליך שיש בו השתנות בחומר (לדוגמא מאשכול ענבים לבקבוק יין)**
- **הבנת רצף זמן (ימי השבוע, עונות השנה, חודשי השנה ...)**

סיפור
ברצף

מיפוי סמנטי של סיפור

שם הסיפור: _____

מיפוי סמנטי
של סיפור -
מארגן
חשיבה גרפי

הבנת יחסי סיבה ותוצאה: היכולת להבין את הגורמים להתרחשות

"שפת החשיבה"	מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל אסטרטגיה זו?
■ קודם	לצפות לתוצאה או ל"תוצר" על סמך חוויה או התנסות מקדמת
■ אחר כך	לבצע פעולה או רצף פעולות תוך התכוונות אל מטרה
■ למה? ... כי	להבין תכלית (צריך לעשות ... כדי ש ... יקרה)
■ אם ... אז ...	לחפש קשרים בין פריטים קרובים במקום ובזמן
	לחפש ולזהות סיבות לאירועים והתרחשויות החלים "כאן ועכשיו"
	לחפש ולזהות סיבות לאירועים והתרחשויות שחלו בריחוק זמן ומרחב
	לדמות (ללא ביצוע) קשר בין פעילות ותוצאה
	לענות על שאלות סיבה (למה) בשיח ספונטאני ובהקשר לטקסט

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

- הבנה חברתית - הבנת סיבתיות בסיטואציה חברתית (כעסתי עליו כי ... הוא כעס עלי כי נגעת בי בחפציו...).
- מה גרם ל ... – מה גרם לתאונה? מה גרם להיווצרות אווירה חיובית במסיבה? מה גרם לקטטה?
- העלאת מספר סיבות אפשריות למצב נתון (לדוגמא, בישוב שלנו לא התקבלה הכרעה ברורה בבחירות לראשות המועצה. למה לדעתכם זה קרה?
- הבנת המניעים שמאחורי החוקים – למה החלט על תלבושת אחידה? למה נחקק חוק השבות?
- למה ניתן להחליף את סדר הגורמים בתרגיל כפל ?
- מהם הגורמים לריכוז אוכלוסייה באיזור החוף ? התבונן במפה פיזית.
- זהה את מילת הקישור המחברת בין הסיבה ותוצאה.
- זההי בטקסט שלוש סיבות להיווצרות צונאמי.

מה הקשר? למה? כי...

הסקת מסקנות: גיבוש טענה המבוססת על קשרים מרכבים בין פרטי מידע

"שפת החשיבה"

מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל
אסטרטגיה זו?

לזהות פרטים וקשרים במידע נתון על סמך ידע עולם

■ להסיק מ ...

ליצור קשרים חדשים ורעיונות חדשים בעזרת מידע נתון

■ נובע מ ...

להשליך ממקרה שנלמד בעבר למקרה חדש

■ איך ניישם?

ליישם כלל או עיקרון לגבי מיקרים פרטיים

■ ... נגזר מ ...

להסיק כלל או עיקרון מתוך מקרה פרטי

■ מה ניתן ללמוד

מ...

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

■ הסקת העיקרון המוביל מתוך סדרה חשבונית או סדרה הנדסית

נתונה

מה יהיו המספרים הבאים?

■ הסקת מסקנה בעקבות ניסוי מדעי.

■ בחינת מנהיגותו של ... על סמך קריטריונים להערכת מנהיג

■ מה ניתן להסיק על צפיפות האוכלוסייה בסהרה ... על סמך מפת

המשקעים (הסקת מידע על סמך התבוננות במפה ואיסוף נתונים).

העלאת מגוון נקודות מבט: היכולת להכיר בקיומם בו-זמנית של הסברים שונים למצבים, לאירועים ולקונפליקטים

"שפת החשיבה"	מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל אסטרטגיה זו?
■ נקשיב לדעה	יכולת להתנהג בהתאם לתפקיד מסויים, לעבור בין תפקידים ולבצע תפקיד ללא הזדהות עמו
■ אחרת	יכולת להבין רגשות, מחשבות ומעשים של אחרים
■ ומה עוד אפשרי?	יכולת להכנס לנעליו של האחר <u>ולחתחשב בדעותיו</u>
■ לדעתי ... ולדעתך	יכולת לנתח נושא/סוגיה על פי נקודות מבט שונות, להצדיק ולצדד בנקודת מבט <u>שאינה</u> שלי
	יכולת לתאר, להסביר ולטעון מתוך נקודות מבט שונות יכולת להבין, לקבל ולכבד קיומן של נקודות מבט שונות
	יכולת לנקוט עמדה שיפוטית ביחס לנקודות מבט שונות משלי יכולת להשהות שיפוט והערכה

דוגמאות למשימות מתחומים שונים המזמנות שימוש באסטרטגיה:

- ערכו משפט לדמות היסטורית. הציגו עמדות וטיעונים מטעם הקטיגוריה והסניגוריה.
- בחנו את סוגית עריכת ניסויים בבעלי חיים. הביאו טיעונים מטעם חברת תרופות, עמותת "תנו לחיות לחיות", אדם חולה.
- ספרו את משל החסידה והשועל משתי זוויות שונות: מפי החסידה ומפי השועל.
- הציגו מאמרי "קוראים כותבים" העוסקים באותו נושא ומייצגים עמדות שונות.
- הסבירו אירוע חברתי (כמריבה) מנקודת מבט של כל המעורבים באירוע

אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה – שפת החשיבה (מניפה)

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortalStorage/a/1/09/22/75-EXfxeXYuyz.pdf>

שפה וחשיבה

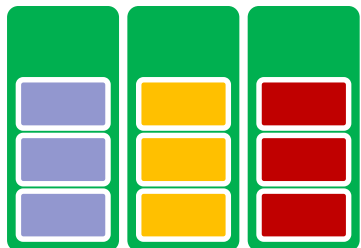
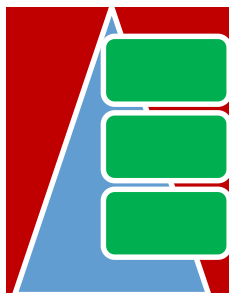
מתוך תכנית לימודים

חינוך לשוני, עברית – שפה, ספרות ותרבות, הוצאת תל

שאילת שאלות על ידי המורה מבוססת על מיון השאלות, תיכנון והצגת שאלה בהתאם למטרת השאלה ול"סוג ההבנה" אליה השאלה מכוונת.

ניתן לסווג את שאלות המורה בדרכים שונות:

- סיווג שאלות על פי הטקסונומיה של בלום
- שאלות ממוקדות ושאלות מסתעפות
- שאלות שסיווגן מותנה במקור התשובה
- סיווג שאלות על פי ממדי הבנה:

- הבנה מילולית
- הבנה פרשנית
- קריאה בקורתית
- יישום הידע
- קריאה יצירתית
- שאלות פתוחות ושאלות סגורות

שאלות מסתעפות

שאלות רחבות העוסקות
בדעות, השערות והערכות.
מאפשרות מספר תשובות
נכונות, לא בהכרח צפויות

הערכה

יישום

המלץ על

שער מה יקרה

מה דעתך על

נבא את
התוצאות של

הגן על עמדתו
של

דמה "כאילו"

הבא תימוכין ל

דמיון ש ...

הבא בקרת על

הרחב בשפתך

שאלות ממוקדות

שאלות המאפשרות תשובה
אחת נכונה, צפויה מראש

הבנה פרשנית

הבנה מילולית

תמצת

היזכר

כתוב במילים
אחרות

צטט

זהה סיבה

מצא

הסבר את

אמור היכן

הדגם בעזרת
הכתוב

ציין מתי

כאשר תלמיד נשאל שאלה,
עליו להבין את השאלה,
לשלוף ידע רלבנטי מתוך
הטקסט ולנסח תשובה
בעל פה ובכתב.

פירסון וג'ונסון הציעו
קטיגוריות למיון
שאלות על פי תפקידן
ועל פי המקור האפשרי
לתשובה.

שאלות
שהתשובה
עליהן
גלויה
בטקסט

שאלות
שהתשובה
עליהן
מבוססת
על הידע
של הקורא

שאלות
שהתשובה
עליהן **סמויה**
בטקסט

שאלות שהתשובה עליהן גלויה בטקסט

שאלות לדוגמא	מיומנות
- היכן כתוב ש... - על בסיס הכתוב בטקסט, מה פירוש הביטוי ציין כי ... המילה מציינת כי ... - למה הכוונה כאשר אומרים ש... (ציון מילה או ביטוי) : הכותב כתב מילה זו כדי...	הבנת מילה מתוך הקשר
- מי ... מה ... על מי ... על מה ... מתי ... איך ... כיצד ... מדוע... - מנה שמות של ... ציין שלבים של... - היכן כתוב ש... - העתק מתוך הטקסט את... - מי הן הדמויות... - הביאו דוגמה אחת מן הטקסט שמראה ש... - התאימו את הפעולה / התכונה ל... לפי הספור - איך אתם יודעים ש...	איתור מידע המפורש בטקסט
מהו המידע שהוסיפה הפסקה השנייה להכרת ... להבנת...	הבנת יחסים בין חלקי הטקסט

שאלות שהתשובה עליהן סמויה בטקסט

שאלות לדוגמא	מיומנות
■ מדוע לדעתכם... ■ בטקסט כתוב... הכוונה היא... ■ מה אפשר ללמוד על... מתוך הטקסט ■ מה הקשר בין... לבין... (איור לטקסט, כותרת לטקסט) ■ מהו הלקח... ■ מהי המסקנה הנובעת מ... ■ האם חשוב לדעת את הדברים שהטקסט מדבר עליהם... נמקו... ■ מדוע לא כדאי... ■ למה, לדעתכם, כתבו בטקסט/ פרסמו במודעה על... ■ לפי מה אתם משערים / יודעים ש..	הסקת מסקנות
■ לפי הטקסט.... הוא/היא... ■ תן שם אחר לטקסט... נמק... ■ חלק את הטקסט לחלקים, תן שם לכל קטע ■ מה ניתן ללמוד מהמתנהגות... מהמעשים... ■ מה הקשר בין האיור לתוכן הטקסט... ■ לטקסט שתי כותרות ... איזו מהן עדיפה לדעתך?... נמק... ■ הטקסט עוסק בתחום...	יצירת הכללות

שאלות שהתשובה עליהן מבוססת על הידע של הקורא

שאלות לדוגמא	מיומנות
- מה דעתכם על... נמקו את דעתכם. - מהי עמדתכם... - אילו הייתם במקומו של... כיצד הייתם נוהגים... - נסו לשכנע את... לקרוא/ לקנות/ לראות את... - מדוע לדעתכם נאמר/ נכתב ש...	הבעת עמדה אישית מנומקת על הטקסט
- מה לדעתכם יקרה ל... - הוסיפו ... (כללי התנהגות, בעיות שיתעוררו, מצבים אחרים וכו').	חיזוי/ העלאת השערות בעקבות טקסט
- למי מיועד הטקסט ... - מהי לדעתך מטרת הטקסט... נמק... - למי מתאים הטקסט ...	הבנת מטרת הטקסט

ד"ר נורית מירב וזהבה כפיר, מכללת לוינסקי

קישור אל המסמך השלם באתר המדור לחינוך מיוחד (מרכז פסג"ה, ירושלים)

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=624391>

גלגל השאלות

כתיבת טיעון

טקסטים למטרות טיעון ושכנוע

הבעת טיעון הנסמך על נימוקים ודוגמאות הינה פעולה המשלבת חשיבה והבעה שפתית, בשפה הדבורה והכתובה

■ בחיי היומיום אנשים מציגים עמדות ובונים טענות במטרה לשכנע את הזולת.

■ טקסטים למטרות טיעון ושכנוע מצויים בשימוש בשיחות יומיומיות, ויכוחים, דיונים פוליטיים, בכתיבת בקשה ובכתיבת תשובה מנומקת.

■ כתיבה טיעונית מושתתת על הצגת טיעונים הגיוניים הקשורים ביניהם בקשרים לוגיים, כמו קשרי סיבה ומסקנה.

כתיבת טיעון – כרטיס ניווט

פתיח:

**הצגת
טענה**

לדעתי ... הטענה שלי היא ... אני חושב/ת ש ...

גוף המאמר:

**נימוקים
דוגמאות**

טענה זו צודקת כי ... , הנימוקים שלי הם ... , למשל ... , לדוגמא ...

סיום:

מסקנה

משום כך ... , לכן ... , המסקנה שלי היא ש ... ,
חשוב ש ... , רצוי ש ... , מומלץ ל ...

מתוך מילה טובה, הוצאת מטה, עמ' 72

הרחבה באתר מטה - כתיבת טיעון

<http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=13764>

חשיבה מסדר גבוה בשפה הדבורה

מתוך : תכניות הוראה להטמעת יעדי עברית (חינוך לשוני) בכתות א' – ב' :

המלצות לדרכי הוראה

בחירה של סוגי שאלות

- מומלץ להקפיד על מיגוון סוגים של שאלות ועל צמצום של שאלות מסדר חשיבה נמוך ושאלות סגורות.
- חשוב לשאול שאלות מסדר חשיבה גבוה, לרוב פתוחות, כדי לאפשר נקודות מבט שונות, פרשנות, היסק, השוואה, יישום, הערכה ובקורת.

הקצאת זמן המתנה לחשיבה

- מומלץ לאפשר לכל התלמידים זמן לחשיבה לפני שהם מגיבים ... כך תמנע תגובה פזיזה, ותתפתח אחריות ... להצגת רעיון מפותח ומרחב.
- מומלץ לאפשר לתלמידים לחזור למקורות המידע כדי לעבד את המידע ... לאחר קריאה או לאחר התבוננות
- מומלץ לעודד תלמידים לכתוב את רעיונותיהם כדי לאפשר להם לתכנן וליצור מעין טיוטה ראשונה של הטקסט הדבור

תגובות מורה

- מומלץ לחזור אל התלמידים הדוברים אם תשובתם אינה ברורה או חסרה, ולבקש הבהרות נוספות : נימוק, הסבר או הוכחה.
- מומלץ לשקף לתלמידים את דבריהם, כדי להציג ניסוח ברור בפני כלל התלמידים וכדי לאפשר תיקון או הרחבה.
- חשוב לעודד הידודיות (אינטראקציה) בין התלמידים, לכוון את התלמידים להגיב זה לדברי זה או לשאול.

תיכנון הנושאים לדיון בכתה

- מומלץ לתכנן ולשלב בהוראה מצבים המעוררים שיחה ודיון סביב נושאים רלבנטיים לתלמידי כתה א' - ב'.

- חשוב לאתר נושאים בתוכני הלימוד שבהם מזדמן דיון.

מתוך תכניות הוראה להטמעת יעדי החינוך הלשוני - פעולות ההוראה (מטרות)

http://www.orianit.edu-negev.gov.il/shafa/cp/homepage/regFiles/%D7%AA%D7%95%D7%9B%D7%A0%D7%99%D7%AA%20%D7%99%D7%A2%D7%93%D7%99%D7%9D%20%20%D7%92%20%20%D7%93.pdf	■ גיבוש יחידות הוראה בהקשרי תוכן ובנושאים חברתיים לצורך קידום השיח הדבור ■ הקצאת זמן לצורך הוראה ישירה ושיטתית ■ גיבוש מחוונים לצורך פיתוח תהליכי בקרה	כתות ג' – ד'
http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/8BEACADF-BE8A-4D36-B0CB-23D0F9C74862/156408/hayVav.pdf	■ פיתוח כישורי שיח ■ הצגת רעיונות ברצף הגיוני ■ הצגת טיעונים מבוססים ומנומקים ■ דיבור לעניין ברמת פירוט מתאימה ■ כתיבת רעיונות לצורך תיכנון הטקסט הדבור ■ הקניית היגדים מקובלים בשיח דבור ■ מודעות לחשיבות השימוש במילים מדוייקות ■ מודעות לחשיבות התאמת נעימת הקול ועוצמת הקול	כתות ה' – ו'

דגמי שיח - הבעה בע"פ בכיתה

כאמצעי לפיתוח כישורי האזנה ודיבור

מהו דיון?

- דיון הוא פעולת גומלין מילולית, המתבססת על שיתוף פעולה בין המשתתפים הנוטלים בה חלק.
- במהלך הדיון המשתתפים מלבנים נושא, דילמה או בעיה מרכזית, בוחנים ומחליפים מידע רלבנטי, תוך חתירה לבירור העמדות השונות או לפתרון הבעיה.
- הדיון מתאפיין בהקשבה ובהידברות תרבותית שהם מיסודות תהליך התקשורת.

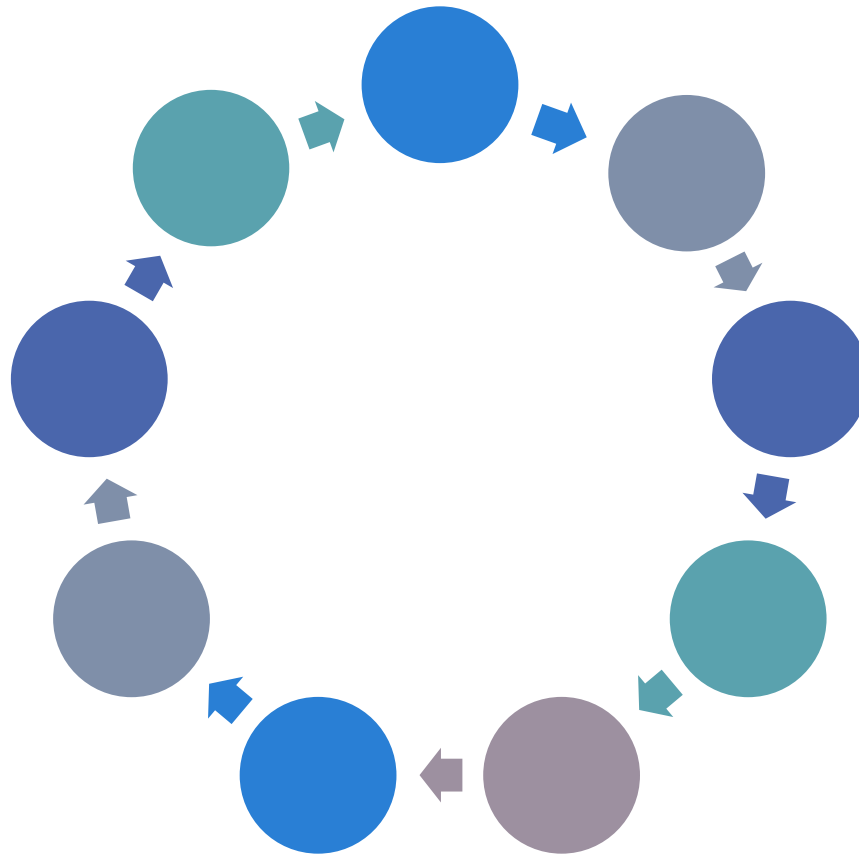
מה מאפשר הדיון והשיח?

- פיתוח תקשורת בין-אישית, מיומנויות דיבור והקשבה
- שמירה על כללי השתתפות שנקבעו מראש
- שיפור יכולת ההידברות בשפה תקינה ובאוצר מילים מתאים
- הטרמה לקראת קריאה וכתיבה
- העלאת דילמות ובעיות
- הבעת דעות שונות
- הבעה עמדה מנקודות מבט שונות
- הבהרת מושגים ורעיונות
- שיחזור, פירוש ועיבוד מידע
- שמירה על רציפות וסדר של הדברים הנאמרים
- הדגשת נקודת מבט אישית
- קבלת החלטות ועיצוב דרכי פעולה
- פיתוח תהליכי חשיבה

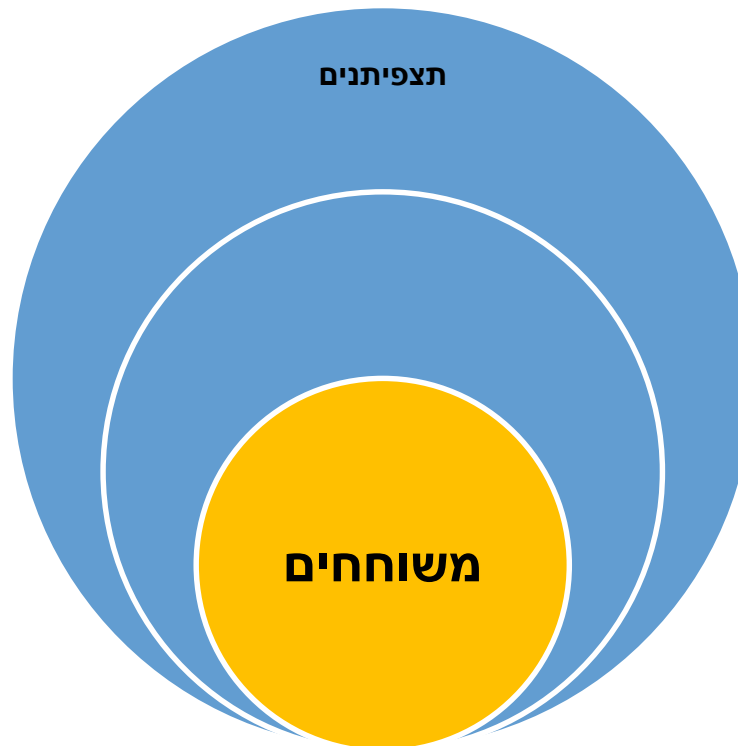
"סבב"

המטרה: לאפשר לכל התלמידים להשתתף בדיון .
הדרך לניהול השיח: המשתתפים מתייחסים על פי התור לתמונה, נושא או שאלה שהועלתה על ידי המורה. המורה נותנת את הכללים לניהול הסבב. ניתן לקיים "סבב חובה" ו"סבב רשות".

"אקווריום"

המטרה: אפשרות להציג עמדות שונות, מגוונות, נוגדות באופן תרבותי ו"שמור".
התייחסות לתוכן ולתהליך כאחד. עידוד תרבות של הקשבה פעילה ומתן משוב בונה.
הדרך לניהול השיח: שני מעגלי דיון. מעגל "פעיל" הדן בסוגיה / בנושא המוצג ומעגל
"משקיף" הצופה ומבקר את פעולות המעגל הפעיל באמצעות דף תצפית.

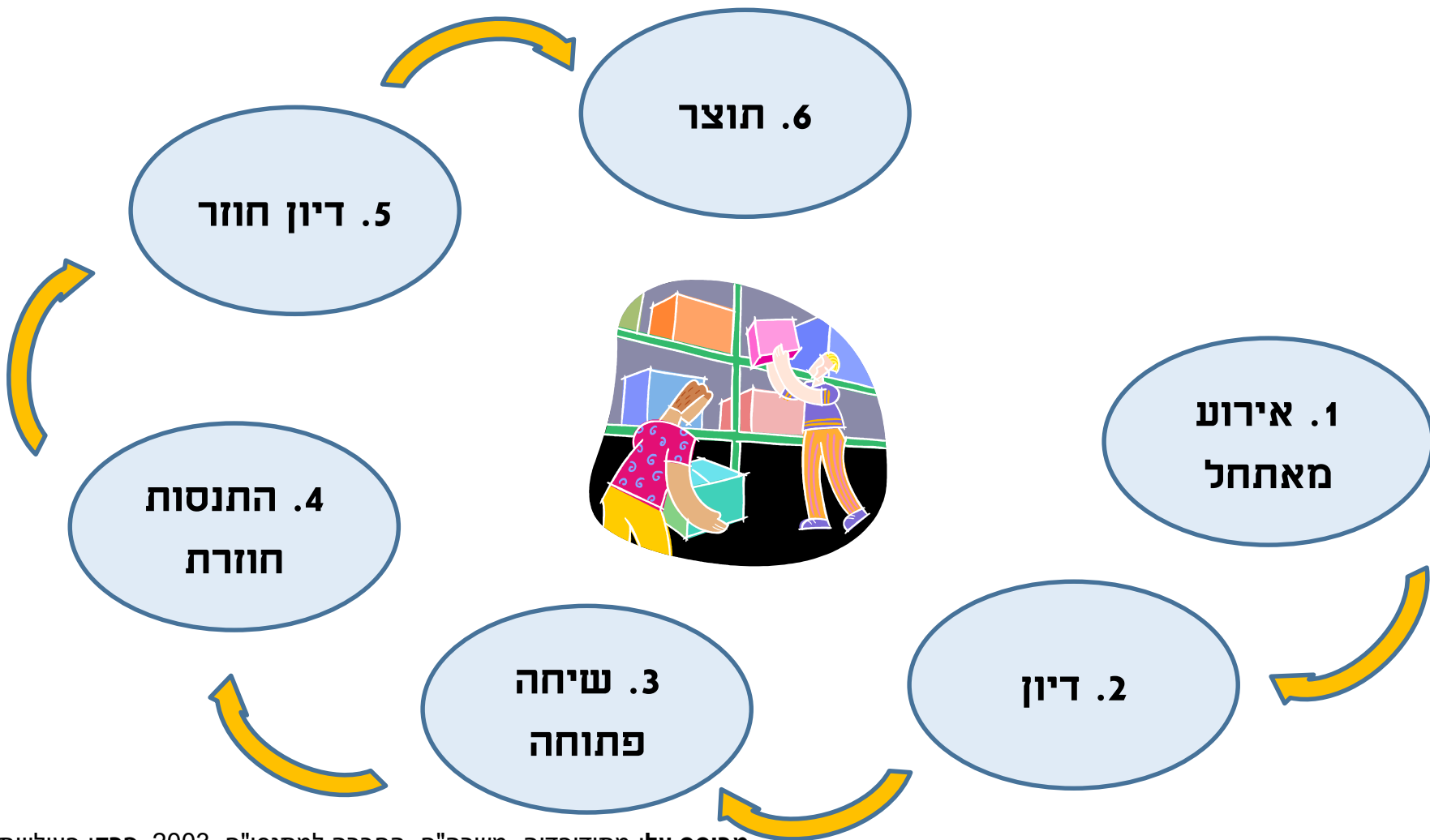
"משקפים" - נקודות מבט שונות

מטרה: התייחסות לאירוע או לסיפור המוצג בשלמותו, מנקודות מבט שונות.
הדרך לניהול השיח: כל תלמיד מתבקש לתאר, לנמק או לשחזר את הסיפור או האירוע מנקודת מבט שונה או מזווית ראייה של דמות אחרת. לעתים ניתן להתייחס לתוכן מנקודת המבט הסובייקטיבית של המשתתפים.

"מעגל ההפנמה"

דגם שיח בעקבות התנסות וביצוע פעולה. משולב בתוכנית ל"ב 21

חשיבה מסדר גבוה כחלק מרכיבי השיעור המיטבי

רכיבי השיעור המיטבי

שילוב חשיבה מסדר גבוה בלמידה:

הוראת טקסט בשילוב חשיבה מסדר גבוה (חינוך לשוני) ■

הוראת חשבון בשילוב חשיבה מסדר גבוה ■

הוראת מדעים בשילוב חשיבה מסדר גבוה ■

פיתוח מיזם תיירותי בשילוב למידת חקר ■

מיקוד והעמקה באסטרטגית חשיבה אחת, באופן רוחבי, בכל ■

מיקצועות הלימוד

למידת חקר ובניית נושא אישי ■

פרויקט תלמידים חוקרים ■

קידום שיח דבור ■

חשיבה במסגרת תרחישים ■

מתוך חושבים בגן, טיפוח מיומנויות חשיבה ושפה בגן הילדים, נאווה כהן, הוצאת תל.

”קופסת שיטוט” ■

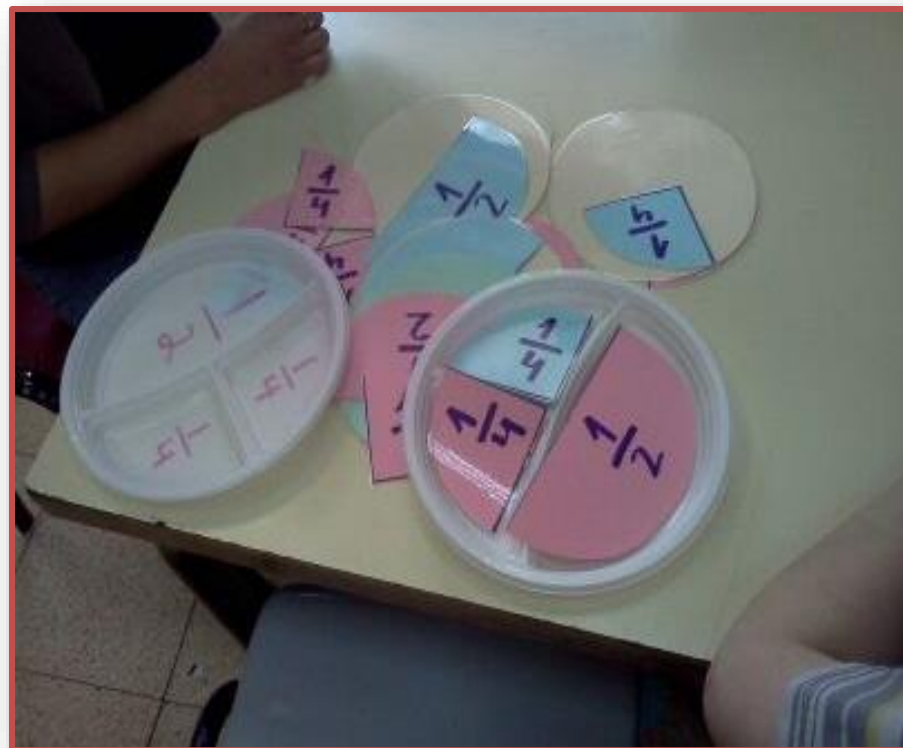
מתוך לצמוח עם הסקרנות, כנקודת מוצא לפיתוח חקר רב תחומי ויצירתי (התש”ס), משרד

החינוך, המנהל הפדגוגי, האגף לתכניות לימודים, ירושלים, עדה סדובסקי.

"קופסת השיטוט" - מיכל לאחסון חפצים בעלי מכנה משותף
לפיתוח חשיבה ושפה ("לצמוח עם הסקרנות", עדה סידלובסקי)

חשיבה חשבונית בשיעור כלכלת בית .

שילוב חשיבה מסדר גבוה בשעורי מולדת חברה ואזרחות

תפקידים, תרומה לחברה	חובות וזכויות	עיר, שכונה, מדינה	אני וזולתי (משפחה, כיתה, קהילה)	אני זהות אישית
תרומה במסגרת הכיתה וביה"ס - ביצוע תורנות כיתתית - התייחסות בסובלנות ובכבוד לאחרים, מדוע? - הקמת מועצת תלמידים, מה התפקידים שלה? - תפקיד נאמני הניקיון: כיבוי אורות בסוף יום, קשר עם תלמיד חולה, נאמני שלום - לפתרון בעיות חברתיות, מדוע זה חשוב? - חונכות תלמידים צעירים - מה הרווח? תרומה לקהילה - יוזמה לנטילת חלק בפעילויות למען אחרים: - חבילות לחיילים, משלוח מנות, מחזור פלסטיק וניר ועוד. איך נתכנן? - התנדבות בקהילה כגון: אימוץ בית-אבות, ניקיון גן שעשועים, קשר עם ביי"ס אחר ...	חוקים מטרת החוקים - למה חברה זקוקה לחוקים? - מה קורה כאשר לא מקיימים חוקים? - איך יראו החיים בקבוצה ללא חוקים? - חוקים ונהלים בביה"ס - חוקי תעבורה: לשם מה? חציית כביש, איסור משחקים במקומות מסוכנים, חוקים במגרש משחקים, חוקי שמירת שקט וכד') זכויות - זכויות הילדים- - למה חשוב לשמור על הזכות? - התייחסות שווה לילדים שונים – - מדוע חשוב לשמור על שיוויון?	השכונה והעיר - היכרות עם מוסדות ציבור לשירות האזרח (משטרה, מכבי אש, מגן דוד אדום, בנק, דואר, מתנ"ס, ספריה וכד') - הגדרת השירות ומטרתו, למה נחוץ? - מה הקשר בין צרכי האזרח למוסד הנדרש? מאפייני השכונה שלי - שם, מיקום השכונה - מי הם השכנים שלי? מהו שכן טוב? - מה אני אוהב בשכונת מגורי? - התנהלות בשכונה איך מגיעים איפה קונים? מה היה קורה אילו לא הי השרות כזה בשכונה שלי? ... - מה הייתי רוצה לשנות בשכונת מגורי? מדינה - הכרות עם סמלי המדינה – מה הקשר בין הסמל לב הגרפי למסר? ? - היכרות עם מפת ישראל - למה לדעתך יש בנגב פחות תושבים מבאיזור המרכז? - הכרות עם דמויות מרכזיות הקשורות לתולדות המדינה – מה הקשר בין הדמות להיסטוריה של המדינה?	בכיתה ובביה"ס - מה דורשים תחומי האחריות בכיתה? - פתרון בעיות בכיתה - מה עושים כש... מה היה קורה אילו ...? - איך מקבלים החלטות בכיתה? - ניסוח משותף של תקנון כיתתי - ביצוע פעילות קבוצתית משותפת: איך מתכננים? מה רצף הפעולות? - מנסחים את מגילת הזכויות והחובות בכיתה ובביה"ס - מנסחים כללים ונהלים בביה"ס. קליטת חברים חדשים בכיתה - איך מרגיש תלמיד חדש? איך אפשר לסייע לו?	בחברת הילדים - מי הם החברים בכיתה שלי, מי החברים בשכונה? – - מה אני אוהב לעשות עם חברים? - מה אני מעדיף לעשות לבד? מדוע? - מה תרומתי לקבוצה? למה אני אוהב לתרום לקבוצה? - מה התפקיד שלי בקבוצה? - מה אני צריך לדעת לעשות כדי לבצע אותו?

קישורים נוספים

המדור לחינוך מיוחד - חשיבה מסדר גבוה

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortalStorage/a/1/07/96/65-tkx3xOavSD.pdf>

אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortal/br/P100.jsp>

אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה – שפת החשיבה (מניפה)

<http://www.hmg.hmpj.manhi.org.il/BRPortalStorage/a/1/09/22/75-EXfxeXYuyz.pdf>

שאלת שאלות

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/OfekPedagogi/Arzaot/Shilat_Shelot.htm

מודל הכתה ההפוכה

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/MadaTech/ICTInEducation/meyumanuyot/LemidaAtzmit/Model_Kita.htm